

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

Таблиця 2.

Результати інтегральної оцінки інвестиційної привабливості, потреби й ефективності іноземного інвестування в Україні за 2003-2010рр.

Роки	Індекс інвестиційної привабливості, I_{II}	Індекс потреби в іноземних інвестиціях, I_{III}	Індекс ефективності використання іноземних інвестицій, $I_{EФ}$
1	2	3	4
2003	0,265	1,006	0,674
2004	0,319	0,741	0,725
2005	0,343	0,969	0,764
2006	0,340	0,858	0,600
2007	0,357	0,721	0,621
2008	0,254	0,749	0,460
2009	0,080	1,085	0,367
2010	0,158	0,270	0,570

Отримані в процесі дослідження результати дозволяють зробити висновок, що процес іноземного інвестування є найважливішим чинником економічного зростання країни та підвищення екологічної конкурентоспроможності промисловості зокрема. Умовою забезпечення ефективності й взаємовигідності іноземного інвестування для всіх учасників процесу виступає узгодженість їх інтересів, що призводить до узгодженості процесів іноземного інвестування та промислового виробництва.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Концепція загальнодержавної цільової програми розвитку промисловості України на період до 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.industry.gov.ua/>>
2. Сайт державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://ukrstat.gov.ua>>
3. *Стігліц Дж.* Глобалізація та її тягар: Пер.з англ. / Дж. Стігліц. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. – С.83.
4. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / За ред. академіка НАН України С.І. Пирожкова. – К., НППМБ, 2003. – 42 с.

РЕЗЮМЕ

В статті розглянуто питання узгодженості інтересів суб'єктів іноземного інвестування, в якості яких виділено державу, іноземних інвесторів та вітчизняних суб'єктів господарювання. Представлено методичний підхід до інтегральної оцінки узгодженості інтересів учасників іноземного інвестування. Сформульовано напрямки підвищення ефективності іноземного інвестування як фактору екологічної конкурентоспроможності промисловості.

Ключові слова: суб'єкти іноземного інвестування, узгодженість інтересів, екологічна конкурентоспроможність.

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрены вопросы согласованности интересов субъектов иностранного инвестирования, в качестве которых выделены государство, иностранные инвесторы и отечественные субъекты хозяйствования. Представлен методический подход к интегральной оценке согласованности интересов участников иностранного инвестирования. Сформулированы направления повышения эффективности иностранного инвестирования как фактора экологической конкурентоспособности промышленности.

Ключевые слова: субъекты иностранного инвестирования, согласованность интересов, экологическая конкурентоспособность.

SUMMARY

The questions of a coordination of foreign investment subjects interests such as state, foreign investors and domestic subjects of managing are considered in article. The approach to integral estimation of foreign investment participants interests coordination is presented. The directions of foreign investment effectiveness improvement as a factor of industry ecological competitiveness are formulated.

Keywords: subjects of foreign investment, aoordination of interests, ecological competitiveness.

ПРОБЛЕМИ РІВНЯ І ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ СТАРОПРОМИСЛОВИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Антошок В.П., д.е.н., професор, Інститут економіки промисловості НАН України

Постанова проблеми. Рівень та якість життя населення є інтегральним показником соціально-економічного розвитку країни. Будучи складним соціально-економічним явищем рівень та якість життя стосується усіх аспектів життєдіяльності населення і досліджується багатьма вітчизняними вченими, у тому числі Е.Лібановою, Т.Кірян, О.Мандибурою, М. Кизимом, І.Манцуровим, І.Гукаловою та іншими дослідниками. В публікаціях, присвячених питанням рівня та якості життя населення, викладено сутність цих понять, чинники формування добробуту населення, існуючі проблеми в Україні, аналіз рівня та якості життя в регіонах України. В той же час проблеми і тенденції рівня і якості життя населення старопромислових регіонів, які мають свою специфіку розвитку, не знайшли достатнього висвітлення. Однак саме ці регіони мають значні проблеми та суперечливі тенденції в динаміці рівня і якості життя населення, що є гальмом на шляху їх соціально-економічного розвитку та модернізаційних процесів.

Метою статті є дослідження та оцінка проблем у забезпеченні рівня та якості життя населення старопромислових регіонів України.

Виклад основного матеріалу. Під рівнем життя більшість дослідників розуміють ступінь задоволення різноманітних потреб людини (матеріальних, соціальних, духовних), що обумовлено певним рівнем доходів і споживання. Якість життя трактується як більш широке поняття. Так, А.Орлов відзначає, що якість життя не обмежується рівнем споживання товарів і послуг, доходами і вартістю життя, а виступає узагальнюючою характеристикою соціально-економічних результатів розвитку суспільства і включає середню тривалість життя, рівень захворюваності, забезпеченість робочими місцями, стан екології, умови та охорону праці, доступність інформації, забезпеченість прав людини, розвиненість транспортних систем, благоустрій житла і т.д. [1, с.69].

Таким чином, «якість життя» поняття більш широке, ніж «рівень життя», його зміст виходить за межі економіки, охоплює усі сфери суспільної діяльності, оскільки всі вони забезпечують життєдіяльність людей.

Рівень і якість життя населення формується під впливом низки демографічних, економічних, соціальних, інституційних чинників. У формуванні добробуту населення важливе значення має регіон. Адже саме в регіоні створюються основні умови життєдіяльності людини: житлово-побутові, працевлаштування, формується певний рівень заробітної плати та рівень цін на споживчі товари, реалізуються

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

програми соціального забезпечення тощо. Регіональні умови суттєво відрізняються, що обумовлено природними, економічними чинниками, регіональним управлінням, демосоціальними процесами. Тому дослідження рівня і якості життя населення регіонів України потребує особливої уваги.

У сукупності регіонів України старопромислові регіони відрізняються своєю специфікою. До них традиційно відносять Донецьку, Дніпропетровську, Запорізьку, Луганську області, які характеризуються низкою спільних рис:

промисловий розвиток цих регіонів почав формуватися у другій половині 19 століття, найбільшого піку він досягнув у 60-80-і роки ХХ століття;

в структурі видів економічної діяльності цих областей переважають галузі індустріального типу: добувна, металургійна, енергетична, машинобудівна, хімічна;

дані галузі характеризуються значною інтеграцією у світове господарство і суттєво залежать від кон'юнктури на зовнішніх ринках та кризових явищ у світовій економіці;

на сучасному етапі провідні галузі економіки мають низький техніко-технологічний рівень розвитку та потребують модернізації. Їх функціонування негативно впливає на навколишнє середовище шляхом більш високого рівня промислового забруднення;

більша частка економічно-активного населення зайнята в індустріальних галузях промисловості на великих підприємствах, які хоч і забезпечують відносно вищу заробітну плату, однак мають гірші умови праці.

Усі ці особливості обумовлюють відмінності у формуванні рівня та якості життя населення старопромислових регіонів. Комплексне дослідження рівня та якості життя населення потребує аналізу низки показників. Не маючи змоги зробити це в межах статті зупинимося на аналізі окремих показників.

Найважливішу роль у забезпеченні рівня життя відіграють доходи населення, витрати, можливості заощадження. Дані за цими показниками наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка основних економічних показників, що визначають рівень життя населення старопромислових регіонів*					
Показники, регіони	2006	2007	2008	2009	2010
1. Наявний дохід у розрахунку на одну особу на рік, грн.					
<i>Україна</i>	7771	10126	13716,3	14606,2	18347
Дніпропетровська	8632,3	11439	15459,9	16646,6	20687,4
Донецька	8855,9	11625,7	16220,1	17380,9	21258,2
Запорізька	8693,6	11276,2	15265,2	16174	19856,6
Луганська	7343,4	9620	13411	14368,4	17836,1
2. Частка населення із грошовим доходами нижче ПМ					
<i>Україна</i>	59,4	39,8	25,6	30,4	30,7
Дніпропетровська	53,7	31,7	16,7	22,1	23,9
Донецька	59,9	22,9	16,2	19,9	18,0
Запорізька	58,4	33,8	24,3	26,8	25,7
Луганська	68,6	36,5	22,4	24,9	28,3
3. Обсяг реалізованих послуг					
<i>Україна</i>	728	932	1132	1171	1301
Дніпропетровська	615	692	870	877	1013
Донецька	574	642	816	701	737
Запорізька	588	653	811	803	862
Луганська	352	434	544	459	490
4. Заощадження населення					
<i>Україна</i>	2296,6	3553,8	4679,6	4676,4	6033,0
Дніпропетровська	3153,3	4795,8	6331,2	6667,9	7253,7
Донецька	1891,1	2871,2	3820,1	4026,2	5732,0
Запорізька	1686,2	2621,6	3487,5	3620,9	4899,7
Луганська	1129,4	1682,9	2112,4	2189,0	3094,5

* Розраховано за даними Статистичних щорічників України за відповідні роки

Аналіз даних таблиці показує, що наявний дохід у розрахунку на одну особу у трьох областях, окрім Луганської, є вищим від середнього рівня по Україні. Це обумовлено більш високою зайнятістю та заробітною платою у цих регіонах, яку поки що забезпечують індустріальні галузі. Однак значною є частка населення із грошовими доходами нижче прожиткового мінімуму (ПМ). З 2006 по 2008 рр. цей показник скорочувався, а внаслідок економічної кризи у 2009-2010 рр. суттєво зріс. Більш динамічною негативною тенденцією збільшення частки населення з грошовими доходами нижче ПМ була у Дніпропетровській (зростання на 43%) та Луганській областях (зростання на 26%).

Дані таблиці також свідчать, що у досліджуваних регіонах значно менші обсяги споживання послуг, ніж в середньому по Україні: у Луганській обл. вони становили у 2010 р. 38%, а у Донецькій – 57%. На сучасному етапі побутові послуги відіграють важливу роль у життєдіяльності людини, тому низький рівень їх споживання знижує комфортність життя.

Населення старопромислових регіонів має також менші можливості заощаджень. В усіх досліджуваних областях, окрім Дніпропетровської, обсяги заощаджень у вигляді строкових депозитних вкладів є нижчими, ніж в середньому по Україні (у Луганській обл. – майже вдвічі, у Запорізькій – на 19%). Обмеженість заощаджень позначається на можливостях придбання капітальних благ (житла) та товарів тривалого користування (побутової техніки, автомобілів). Тому не випадковим є те, що забезпеченість населення житлом за показником кв.м. загальної площі на одну особу є нижчими від середнього рівня по Україні (23,3 кв.м. у 2010 р.) у Донецькій обл. (22,7 кв.м.) та у Запорізькій (22,4 кв.м.). Це стосується і забезпеченості легковими автомобілями, яких у розрахунку на 1000 населення було у 2010 п.: в середньому по Україні – 142 шт., в Донецькій обл. – 132 шт., в Луганській – 136 шт. [2].

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Не найкраща ситуація із забезпеченням споживання основних продуктів харчування, яке не досягає рівня обґрунтованих раціональних норм. Особливо це стосується споживання молочних продуктів, яке у 2010 р. було на рівні 11 кг на місяць (Луганська обл. – 10,3), в той же час як норма споживання складає 32 кг. Споживання цих продуктів є на 17-20% нижчим за середньоукраїнським рівнем. Споживання м'яса і м'ясопродуктів населенням старопромислових регіонів складає 60-80% від раціональної норми [3].

Результати самооцінки домогосподарства достатності своїх доходів для забезпечення основних потреб показує, що більша їх частка у старопромислових регіонах негативно оцінює достатність власних доходів. Особливо це стосується Донецької і Запорізької області, які у порівнянні з більшістю інших регіонів значно гірше оцінили рівень своїх доходів (рис. 1). Для порівняння взято середній рівень по Україні та Львівську область. В цілому по Україні для 54,6% обстежених домогосподарств коштів достатньо, у Львівській обл. – для 68,9%, а у Донецькій – для 41,6%. Кращі оцінки були у Луганській обл., однак це може бути наслідком нижчих життєвих стандартів.

Обстеження домогосподарств України показує, що вони не відчувають себе матеріально забезпеченими, що стосується також і старопромислових регіонів. Так, у 2010 р. у Донецькій обл. 0,1% домогосподарств вважали себе представниками середнього класу, 19,8% – не бідними, але ще не представниками середнього класу і 80,1% – бідними [4]. І це при тому, що заробітна плата в Донецькій області була найвищою серед регіонів України (окрім м. Києва). В цілому по Україні розподіл домогосподарств за рівнем матеріального забезпечення був значно кращим: заможні – 0,1%, представники середнього класу – 2,0; не бідні, але ще не представники середнього класу – 39,2%, бідні – 58,7% [4].

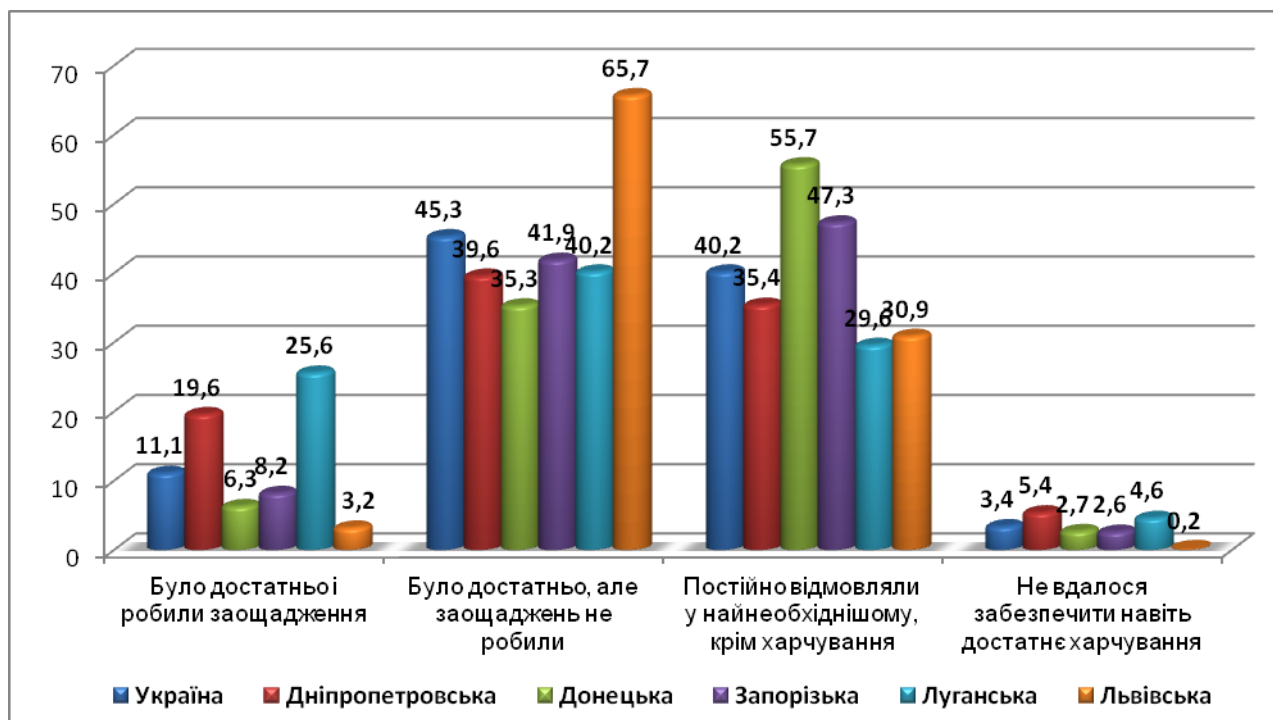

Рис. 1 Рівень достатності доходів за самооцінкою домогосподарств у 2010 р., у % до опитаних [4]

Рівень матеріального забезпечення населення безпосередньо впливає на якість життя, його загальне самопочуття в регіоні. Іншими важливими чинниками є розвиток соціальної інфраструктури та стан навколишнього середовища, які в старопромислових регіонах мають безліч проблем. Не вдаючись до детального аналізу цих проблем у даній статті відзначимо, що рівень забруднення навколишнього середовища у досліджуваних регіонах є найвищим в Україні.

Інтегральними показниками якості життя у регіонах є динаміка чисельності населення та тривалості життя. Статистичні дані свідчать, що старопромислові регіони мають гіршу динаміку цих показників (табл.2, рис.2).

Дані табл.2 показують, що скорочення чисельності населення відбувається в Україні в цілому, однак в старопромислових регіонах воно йде більш інтенсивно. Це обумовлено як гіршими демографічними, так і міграційними процесами, також говорить про те, що старопромислові регіони є менш сприятливими для людей, що підтверджується і середньою тривалістю життя.

Таблиця 2

Динаміка чисельності наявного населення у старопромислових регіонах України, млн.ос. [2]

Показники, регіони	2006	2010	2010 у % до 2006
Україна	46,93	45,96	97,9
Дніпропетровська	3,45	3,36	97,4
Донецька	4,62	4,47	96,8
Запорізька	1,86	1,81	97,3
Луганська	2,41	2,31	95,8

У старопромислових регіонах стабільно нижчою є очікувана тривалість життя при народженні (рис.2). У 2011 р. найнижчою вона була у Донецькій та Луганській обл. і не перевищувала 70 років. Тривалість життя повільно підвищується, однак залишається нижчою середньоукраїнського рівня.

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

Рис. 2 Очікувана тривалість життя при народженні, років

Негативні процеси у демографічній сфері обумовлені низкою чинників: більш високим рівнем захворюваності населення, особливо на соціально-обумовлені хвороби; більш високою смертністю осіб працездатного віку, в першу чергу чоловіків; вищим рівнем виробничого травматизму; більш високим рівнем соціальних негараздів у даних регіонах (рівня злочинності, соціальних конфліктів тощо).

Висновки та пропозиції. Проведене дослідження дає змогу зробити висновок, що рівень і якість життя населення старопромислових регіонів за більшістю параметрів є нижчим, ніж в середньому по Україні та в багатьох регіонах України. В цих регіонах склалися менш сприятливі умови для гідного життя населення, не дивлячись на те, що вони мають значний економічний потенціал. Причиною цього є тривале накопичення економічних та соціальних проблем регіонів, які свчасно не вирішувалися, недостатня увага регіональних органів влади до вирішення соціальних проблем та недостатньо активна соціальна політика у даній сфері.

Кожен із досліджуваних регіонів має регіональні стратегії соціально-економічного розвитку на період до 2015 р., де декларується мета підвищення рівня та якості життя населення. Однак в цих стратегіях недостатньо приділяється увага шляхам та механізмам досягнення зазначеної мети. Тому необхідно оновлення та удосконалення даних стратегій. Позитивним прикладом є діяльність Донецької обласної державної адміністрації, яка у 2012 році організувала роботу по внесенню змін і доповнень у регіональну стратегію та підготовку Стратегії економічного і соціального розвитку Донецької області на період до 2020 року. В її рамках була здійснена важлива робота по розробці завдань щодо забезпечення гідного рівня життя населення регіону та поліпшення основних параметрів якості життя. Наступним кроком доцільно розробити і реалізувати регіональну програму підвищення рівня і якості життя Донецького регіону.

Пріоритетними завданнями на шляху підвищення рівня і якості життя населення старопромислових регіонів мають бути: забезпечення ефективної зайнятості на основі модернізації регіональної економіки, що забезпечить підвищення трудових доходів населення;

детінізація економічної діяльності та легалізація всіх форм трудової діяльності і джерел доходів, забезпечення дотримання норм трудового законодавства;

модернізація та розвиток соціальної інфраструктури регіонів, в найпершу чергу – житлово-комунального господарства; суттєве зниження промислового забруднення навколишнього середовища.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Орлов Л.Ф. Уровень и качество жизни населения как социально-экономические категории / Л.Ф. Орлов // Социальная политика и социология. – 2004. - №4. – С. 62-79.
2. Статистичний щорічник України за 2010 р. / Державна служба статистики України. За ред. Осауленка О.Г. – К.: Август Трейд, 2011. – 560 с.
3. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2010 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України). Статистичний збірник. - Державна служба статистики України. - 2011. – 368 с.
4. Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів (за даними вибіркового обстеження, проведеного у січні 2010 р.). Статистичний збірник / Державна служба статистики України - Київ, 2010. – 84 с.
5. Соціальні індикатори рівня життя населення: статистичний збірник / Державний комітет статистики України. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агенство», 2010. – 221 с.

РЕЗЮМЕ

Визначено основні форми прояву низького рівня і якості життя населення старопромислових регіонів України та шляхи підвищення добробуту в контексті регіональних стратегій соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: старопромисловий регіон; рівень життя; якість життя; доход; регіональна стратегія.

РЕЗЮМЕ

Определены основные формы проявления низкого уровня и качества жизни населения старопромышленных регионов Украины и пути повышения благосостояния в контексте региональных стратегий социально-экономического развития.

Ключевые слова: старопромышленный регион; уровень жизни; качество жизни; доход; региональная стратегия.

SUMMARY

The article deals with the main forms of low-level and quality of life of old industrial regions of Ukraine and ways of improving welfare in the context of regional strategies for economic and social development.

Keywords: old industrial region; the level of life; quality of life; income; regional strategy.